

ZA NOVI MAGAZIN GOVORE I PIŠU: Tamara Tripić, Tanja Petovar, Suzana Vuksanović, Dragan Luković, Vojin Rakić, Snežana Miletić, Milorad Bjelogrić, Igor Novaković, Aleksandar Stojanović ...

SRBIJA 250 DIN / CRNA GORA 28 EUR / MAKEDONIJA 100 DEN / BIH 5 KM / HRVATSKA 18 HRK / SLOVENIJA 3 EUR

3

NOVI MAGAZIN

7. IV 2022.
BROJ 571

ISSN 2217-5628

250 dln.

Nikola Lunić:
Moguće nuklearne glave za sprečavanje poraza Rusije

Čiprijan Nekula
Integracija Roma, ali u šta?

(Književni) Fenomeni
Slične drame naizgled različitih kultura

IZBORI 22

SAMO PREDSIEDNIK SIGURAN

Kada je jula 2021. Vesna Goldsworti izabrana za članicu Britanskog kraljevskog književnog društva (Royal Society of Literature) njen visok književni ugled u Britaniji dobio je formalnu potvrdu. U prethodne 24 godine ova autorka napisala je najmanje pet dela koja su značajno uticala na poimanje Balkana, Srbije, Jugoslavije i Istočne Evrope u Ujedinjenom Kraljevstvu i drugim zapadnim zemljama. Ta dela su akademska studija *Izmišljanje Ruritanije* (1998), autobiografija *Černobiljske jagode* (2005), i tri romana *Gorski* (2015), *Gospodin Ka* (2018) i *Gvozdena zavesa* (2022). Ova dela napisana su izvorno na engleskom jeziku i za anglofonog čitaoca, pri čemu je engleski bio treći jezik autorke. U Srbiji su se sva ova dela pojavila u prevodu, u izdanju Geopoetike.

Putopisna zapadna literatura o Balkanu i osmišljavanje Balkana u književnosti predmet su ozbiljnog akademskog izučavanja u prethodnih 25 godina. Dok je Marija Todorova identifikovala diskurs balkanizma, Vesna Goldsworti

Slične drame naizgled različitih kultura

Vesna Goldsworti, anglo-srpska spisateljka koja je protumačila Balkan, Srbiju i istočnu Evropu zapadnom čitaocu

Piše: Slobodan G. Marković

objasnila je kako je imperijalizam zapadne, a posebno anglo-američke književne mašte, pretvorio Balkan u Ruritaniju, imaginarni prostor ispunjen sopstvenim projekcijama, fantazijama, strahovima i strepnjama.

Preokret koji su napravile Todorova i Goldsworti najavila je Rebecka Vest. Ona je prva progovorila narativom naslojenim na razgovore s autentičnim stanovnicima tadašnje Kraljevine Jugoslavije, a ne zamišljenim i izmišljenim Balkancima. U putopisu *Orno jagnje sivi soko* (1941) Rebecka Vest prenela je ono što je čula od samih Jugoslovena, a među njenim sagovornicima i vodičima bili su neki od vodećih intelektualaca kraljevine kao što su Stanislav Vinaver, Anica Savić Rebac i Hasan Rebac. Njen pristup predstavljao je veliki korak u pravcu toga da se čuje glas samog regiona, a ne samo nastupi u njegovo ime. U tom smislu

ovaj putopis bio je gotovo epohalan, ali gledano iz današnje perspektive koja teži inkluzivnosti u svim oblastima, bio je to značajan, ali i nepotpun iskorak iz imperijalizma mašte.

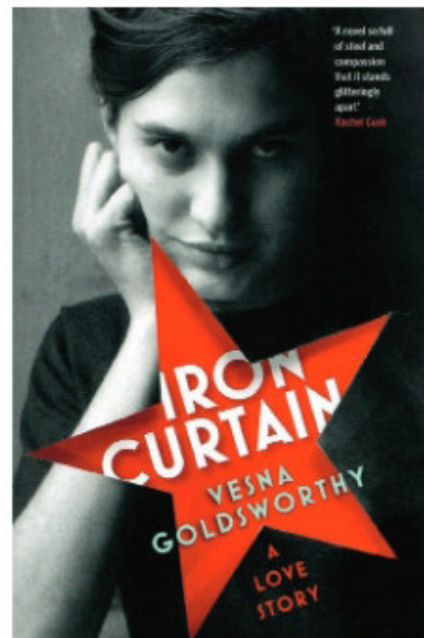
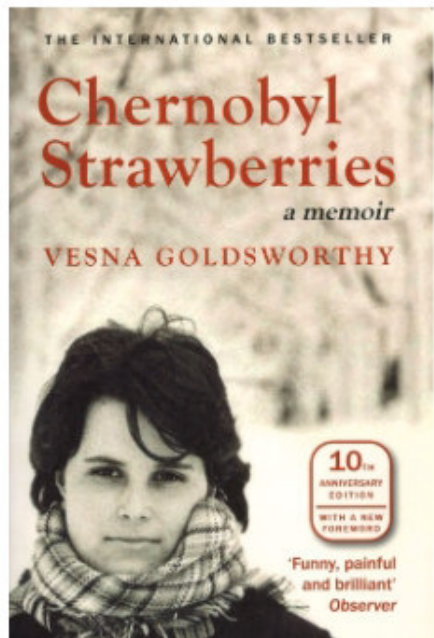
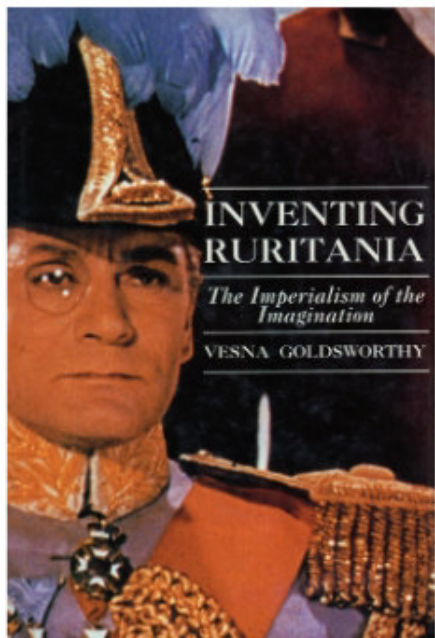
DEKONSTUISANJE MITA IRACIONALNE RURITANJE. Bilo je potrebno da se pojavi generacija naučnica poteklih sa Balkana koje bi bile u stanju da integrišu nalaze istraživača sa Balkana u glavne tokove akademskog tretiranja Jugoistočne Evrope na Zapadu. Dve naučnice obrazovane u Sofiji i Beogradu upravo su to učinile krajem 1990-ih. Marija Todorova je 1997. objavila delo *Zamišljujući Balkan*, a Vesna Goldsworti 1998. svoju doktorsku disertaciju pod naslovom *Izmišljanje Ruritanije. Imperijalizam mašte*. Ova dela objavili su vodeći anglo-američki akademski izdavači *Oxford univerziteti pres* i *Jejl univerziteti pres* što je olakšalo njihov prijem. U narednim godinama ove knjige postale su standardni deo studija Jugoistočne Evrope.

U *Zamišljanju Ruritanije* Vesna Goldsworti je, na obimnom uzorku – više od 300 književnih dela, ukazala zapadnom čitaocu kako je "narcizam malih razlika", u književnim delima na engleskom jeziku, preobraćen u karikaturnu sliku Balkana. Viđenje Ruritanije

nije stvoreno na taj način zatim je globalizovano kroz holivudske narative. Ovim radom naučnica iz Beograda i sa Balkana dekonstruisala je zapadne podmešljive narative o regionu iz koga je potekla. Britanski publicista Miša Gleni objavio je osvrt na knjige Todorove i Goldsworti u *London rivju of books* (1999), pod naslovom *Samo na Balkanu*. U njemu je primetio: "Sve dok agenti zapadne kulture ne budu u stanju da uvide sopstvene predrasde o Balkanu, izuzetno delo Goldsworti, Todorove i drugih poput njih ostaće, u velikoj meri, neiskorišćeno na Zapadu". Skoro četvrt veka kasnije možemo da zaključimo da su ova dela izvršila veliki prevrat u akademskom tretiranju Balkana, ali da su stereotipi o ovom delu sveta ostali u kulturnom mejnstrimu zapadnih zemalja. Skrenuti pažnju na dugo stvarane predrasde o jednom regionu, i donekle ih svađati u akademskim publikacijama bio je ogroman zadatak, a u njemu je Vesna Goldsworti odigrala jednu od ključnih uloga. Koliko je *Ruritanija* danas jednako aktuelna kao i pre četvrt veka ukazala je nedavno Rebecka Adams u *Fajneršel tajmsu* kad je temu ove knjige definisala kao "zapadnu dugu istoriju kulturne aproprrijacije Balkana".

LITERARNI TESTAMENT GENERACIJE KOJA JE OTIŠLA IZ SRBIJE I JUGOSLAVIJE.

Sedam godina posle *Ruritanije*, u delu *Černobiljske jagode*, Vesna Goldsworti progovorila je glasom Beograđanke, ali i brojnih prijateljica i prijatelja iz Beograda, Srbije i Jugoslavije, u kojoj je živela do 1986. Ova autobiografija dospela je na liste najčitanijih dela u četiri zapadne zemlje, a njena posebna vrednost bila je u tome što se zapadnom čitaocu obratila kao stanovnica iz susedstva, uz stil koji je prepoznatljiv i koji britanski i drugi zapadni čitaoci mogu da razumeju. Sve to učinila je jasnim i ubedljivim izrazom o čemu svedoči uspeh dela ne samo u Britaniji, već i u SAD i Nemačkoj. U Nemačkoj je ovo delo bilo toliko popularno da je izvedeno i u više pozorišnih predstava.

Vesna Goldsvorti zapravo je dekodirala jednu kulturu, prenevši njene simbole i jezik u razumljive, poznate i intimne okvire. Snagu, liku i ubedljivost takvom pristupu dao je sâm kontekst pisanja ovog dela u kome se autorica obraćala sinu, u trenutku kad nije zna da li će savladati opaku bolest. Njena intimna porodična ispovest postala je neka vrsta literarnog testamenta jedne generacije koja je napustila Srbiju i Jugoslaviju 1980-ih, a našla se u stalnom traganju za identitetom između zemlje koja je nestala i novoprihvaćene kulture koja jednim delom uvek ostaje neuhvatljiva.

Zemlja sudbine u kojoj je rođena, i zemlja izbora koju je odabrala spajaju se neprekidno u delima Vesne Goldsvorti od ove autobiografije nadalje. Neverovatna radoznalost i upornost kojom se autorica bavila i bavi obema kulturama, osećaj za istančanu pojedinost i poštovanje različitih tradicija, učinile su je pravim književnim mostom. U *Černobiljskim jagodama* nije izostala dramatičnost susreta dveju kultura, a kroz postepeno međusobno prihvatanje opisano u knjizi, autorica je postepeno prokrijumčarila balkansku i srpsku drugost u domen bliskog, pa i intimnog. Ovaako postignut rezultat izuzetan je i hvale vredan. On joj je samo otvorio prostor za dalje izlete u prostore na granici Okcidenta, u oblasti koje zapadnjačka mašta tretira ambivalentno i s kojima ima stalne poteškoće da izađe na kraj. Kao spisateljica ona je zakoračila u prostor koji približava ne samo Balkan, već i istočnu Evropu anglo-američkom čitaocu.

ROMANI KAO MOSTOVI IZMEDU ISTOČNE I ZAPADNE EVROPE: U seriji od tri romana objavljenih 2015-2022. Vesna Goldsvorti je proširila predmet zanimanja na rusku emigraciju na Zapadu, kao i na susret Istočne i Zapadne Evrope. Već prvi roman *Gorski* postigao je izuzetan uspeh. U priču o ruskom milijarderu Gorskom, autorica je uplela niz istočnoevropskih sudbina koje su okolnosti dovele u London. Najelitnija četvrt Londona Čelsi prikazana je

U seriji od tri romana objavljena 2015-2022. Vesna Goldsvorti je proširila predmet zanimanja na rusku emigraciju na Zapadu, kao i na susret Istočne i Zapadne Evrope

kao poprište borbe za zapadni san početkom XXI veka. Knjiga je postigla izuzetan uspeh i doživela ogroman tiraž i za britanske prilike. Drugo delo *Gospodin Ka* zamišljeno je kao nastavak *Ane Karenjine*. Roman smešta gospodina Kara, zapravo Sergeja Karenjina, sina Ane Karenjine, u London iz 1947. Kroz uzbudljive ljubavne priče čitalac se na izuzetan način uvodi u svet emigranata koje prožima više identiteta i koji u sebi oličavaju i spajaju više kultura.

Neobičnim sticajem okolnosti najnoviji roman Vesne Goldsvorti *Gvozdena zavesa* pojavio se početkom 2022, upravo u vreme kad je naslov romana počeo da se ostvaruje kao nova politička stvarnost Evrope. Smešten u London i Britaniju iz 1980-ih, roman se bavi sudbinom crvene princeze Milene koja živi u "jednoj zemlji istočne Evrope", namerno naslikanoj na način da zagolica maštu zapadnog čitaoca, ali da ne otkrije do kraja o kojoj zemlji je reč. Iz jedne takve Ruritanije Milena, kći visokog partijskog i državnog zvaničnika komunističke zemlje i pripadnica mlade generacije *crvene buržoazije*, izmorene hipokrizijom komunističkog morala, odlučuje da prebegne na Zapad. Ona je vođena ljubavlju prema britanskom pesniku Džejsomu koga je nakratko upoznala tokom njegove posete. Njihov zajednički život u Londonu, u oskudnim uslovima, otkriva svu dramu susreta ideala

kapitalističkog Zapada i komunističkog Istoka. Milena rado menja sigurnu, ali nadziranu, egzistenciju komunističkog Istoka. Ubrzo otkriva da je sloboda uslovna kategorija i u Britaniji, i da želja da se živi u slobodi nije dovoljan preduslov da se ona stvarno i ostvari.

GDE JE ZAPRAVO RURITANIJA: Sve počinje da se okreće naglavačke u susretu dva načina života u kojima više nije jasno gde se završava sloboda, a gde počinje prinuda. Citat na početku sedmog poglavlja romana preuzet je iz dela Antonija Houpa i glasi "Ruritaniya nije Engleska", ali je poruka romana da bi zato Engleska mogla da bude Ruritaniya. Ona je to zaista postala u očima Milene. Na ovaj način Vesna Goldsvorti i književno je zaokružila pretpostavljenu Ruritaniju započeto u monografiji iz 1998. *Osveta povredene* i izdane Medeje, odnosno Milene na kraju romana, svojevrsni je odgovor samosvesne Ruritanke postojbini Ruritanije – Britaniji koja je ovu izmišljotinu osmislila da bi savladala sopstvene strahove.

Kretanje nedohodnicima strepnje i teskobe, ljubavi i strasti, pokazuje da su projektovani imaginarijumi Ruritanije, bilo da je on na istoku ili jugoistoku Evrope, i sam zapadni original jednako ušančeni u paradoksima svakodnevice. Likovi originala i projekcije na sličan su način rascepkani između istovremene odlučnosti i krhkosti, strasti i bezosećajnosti, odanosti i izdaje, visokoparne moralnosti i ciničnosti. Putovanje kroz ove paradokse autorica obogaćuje književnom i kulturnom erudicijom koja svaki njen roman čini rizičnom istančanim aluzijom. Na taj način London, i prestonice istočne Evrope postaju u osnovi vrlo slični prostori objedinjeni iskustvom ljudskosti. I originalna i zamišljene Ruritanije postaju tako deo sličnih drama, samo naizgled različitih kultura, kroz koje autorica tako znalački vodi anglofone i druge čitaoce već četvrt veka. ✚

Autor je redovni profesor i rukovodilac Centra za britanske studije na Fakultetu političkih nauka u Beogradu

Intimna porodična ispovest u "Černobiljskim jagodama" postala je neka vrsta literarnog testamenta jedne generacije koja je napustila Srbiju i Jugoslaviju 1980-ih, a našla se u stalnom traganju za identitetom između zemlje koja je nestala i novoprihvaćene kulture koja jednim delom uvek ostaje neuhvatljiva